

SMIL-midler
TILSKUDD TIL SPESEILLE MILJØTILTAK I
JORDBRUKET

Lokale tiltaksstrategier for SMIL-midler
i Folldal 2024-2027

Vedtatt av kommunestyret 01.02.2024
(K-sak nr. 06/24)

FOLLDAL KOMMUNE

INNHold

1. INNLEDNING	3
2. MILJØUTFORDRINGER I FOLLDAL	4
2.1 Utfordringer for kulturlandskap og biologisk mangfold	5
2.2 Utfordringer for kulturminner og kulturmiljøer	6
2.3 Utfordringer for friluftsliv	7
2.4 Utfordringer med avrenning til vann	7
2.5 Utfordringer med klimautslipp til luft	7
2.6 Utfordringer med jordhelse	8
2.7 Utfordringer for opprettholdelsen av utmarksbeitet spesielt	8
3. MÅLSETTING, PRIORITERING OG TILTAK	10
3.1 Målsetting og prioriteringer innen kulturlandskap og biologisk mangfold	11
3.2 Målsetting og prioriteringer innen kulturminner og kulturmiljøer	11
3.3 Målsetting og prioriteringer innen friluftsliv	12
3.4 Kriterier som vektlegges for tiltak innen kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer og friluftsliv	13
3.5 Målsetting og prioriteringer innen jordhelse, forurensning og klima	14
3.6 Kriterier som vektlegges for tiltak innen klima og forurensning	15
3.7 Målsetting og prioriteringer innen planleggings- og tilretteleggingsprosjekter	16
3.8 Målsetting for utmarksbeite	16
4. RETNINGSLINJER FOR SØKNADSBEHANDLING	17
5. SAMMENSTILLING PRIORITERTE TILTAK	18

1. INNLEDNING

Kommunen forvalter og har vedtaksmyndighet for ordningen *Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)*. På bakgrunn av både nasjonalt og regionalt miljøprogram (NMP og RMP) utarbeides 4-årige lokale tiltaksstrategier for bruk av SMIL-midler i kommunen. Gjeldende tiltaksstrategier 2019-2023 skal rulleres, og nye skal gjelde for perioden 2024-2027.

Kommunestyret i Folldal vedtok 22.06.2023 at i arbeidet med rulling av lokale tiltaksstrategier for SMIL-midler oppnevnes ei arbeidsgruppe som består av representanter fra både næringa og politisk nivå. Følgende har deltatt i arbeidsgruppa for rulling av tiltaksstrategiene:

For Folldal bondelag; Johan Odden og Gina Trønnes Lilleeggen
 For Folldal bonde- og småbrukarlag; Ingar Elgevasslien
 For Folldal sau og geit; Stig Henrik Brennodden
 For Produsentlaget Tine, Folldal; Mari Tallerås
 Politisk valgt representant; Bård Kjøsberg
 Politisk valgt representant; Kristin Langtjernet

Fra administrasjonen har Bjørn Gussgard og Anita Tellebon deltatt. Ved rulling av lokale tiltaksstrategier for SMIL, bygges det videre på de tiltaksstrategiene vi har hatt tidligere i Folldal.

Tiltaksstrategier for perioden 2024-2027 behandles politisk i formannskapet med endelig vedtak i kommunestyret. De prioriteringene og satsingene som blir vedtatt i de kommunale tiltaksstrategiene vil ligge til grunn for årlige tildelinger av «Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket» (SMIL-midler) til kommunen de neste fire årene.

Tilskuddsordningen er regulert gjennom *Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (FOR 2004-02-04 nr 448)* fastsatt av Landbruks- og matdepartementet (kalt SMIL-forskriften). Bevilgningene til SMIL fastsettes i jordbruksoppgjøret. Landbruksdirektoratet fordeler tilskuddsmidler til statsforvalterne, som igjen fordeler tilskuddsmidler til kommunene.

Formålet med SMIL-midler er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, *utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift*.

Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

RMP gir føringer for prioriteringer i de kommunale tiltaksstrategiene. De lokale tiltaksstrategiene må også ses i sammenheng med kommunens samlede miljøinnsats på landbruksområdet, kartlagte naturverdier i kommunen samt kommunale planer som f.eks:

- Handlingsplan for landbruket i Folldal
- Beitebruksplan
- Kommunedelplan for seterområder
- Klima- og energiplan
- Kommuneplan med arealdel
- Kulturminneplan

2. MILJØUTFORDRINGER I FOLLDAL

Folldal er en typisk fjellkommune der dyrka marka ligger på fra 560 meter og opp til 1.000 meter over havet. Kommunen har i tillegg store beiteressurser i utmarka, samt et stort antall setre. Grovfôr er den mest aktuelle planteproduksjon og jordbruket domineres av de grovføretende husdyrslaga storfe med mjølk- og kjøttproduksjon, sau, geit og hest. Kulturlandskapet vil bli påvirket av endringer som skjer i det grovførbaserte husdyrholdet. Eksempel på slike endringer er driftsnedleggelse, strukturendringer, nye driftsformer og økt mekanisering.

Folldal har størst utfordringer i forhold til 7 av de 9 miljøtemaene som ligger i NMP/RMP. Utfordringene er som følger:

Miljøtema		Utfordringer i Folldal
Kulturlandskap og biologisk mangfold		
1	Kulturlandskap og biologisk mangfold	Gjengroing av beiteområder spesielt i utmark, men også på innmark. Gjelder både i bygda og i seterområdene.
2		
3	Kulturminner og kulturmiljøer	Færre setrer i aktiv drift, fare for at setermiljøer og bygninger forfaller. Verneverdige bygninger og kulturminner i innmark og utmark står i fare for å bli borte når de ikke lenger har nytteverdi i drifta på garden.
4	Friluftsliv	Gamle stier og ferdselsveier blir borte, landskapet gror igjen, forringer tilgjengelighet og opplevelseskvaliteten.
Forurensning og klima		
5	Jord og jordhelse	Tunge maskiner kan gi kjøreskader og skadelig jordpakking, og kan skade drenering i bakken.
6	Avrenning til vann	Erosjon og avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer
7	Klimautslipp til luft	Utslipp av klimagasser som metan, lystgass, CO2 fra jordbruksjord, husdyrgjødsellager og spredning av husdyrgjødsel

2.1 Utfordringer for kulturlandskap og biologisk mangfold

- Gjengroing av utmarksbeitet der det skjer driftsnedleggelse eller endringer i driftsformer. Dette gjelder også for innmarksbeiter i tilknytning til både gardar og seterområder.

- Utvalgte naturtyper (f.eks naturbeitemarker, slåttemarkar, slåttemyr) er i ferd med å gro igjen. Også muntlig kunnskap om hvilke utslåtter som en gang ble brukt er i ferd med å forsvinne.

- Folldal har hatt mange potettrøer med karakteristisk sørvendt beliggenhet i skråli som beskytter mot nattefrost. Trøene er oftest små og truet av gjengroing og gjerder som ramler ned.

- Hagebusken Blåleddved er en fremmed art som er med på svartelista i risikokategorien «svært høy risiko (SE)». Arten forekommer i store mengder på enkelte plasser i Folldal, og tar helt overhånd. Det har vært ryddeprosjekter de siste årene, men busken er fortsatt en utfordring. Bekjempelse av denne vil være et langvarig prosjekt.

- Den gjeninnføringa av store rovdyr med blant annet ulv, jerv og bjørn som man har gjennomført i deler av Innlandet siste 25 år har mange plasser svekka eller fjerna utmarksbeiting med sau. Et svekka beitetrykk gir negative konsekvenser for biologisk mangfold. Det er dokumentert bla. gjennom utredningene av Markbuli-utbygginga at en høy andel av rødlistede plantearter i Einunndalen er arter som er avhengig av et høyt beitetrykk.

- Fortsatt finnes kassert landbruksredskap og annet skrap i kulturlandskapet som med fordel kunne vært ryddet vekk, selv om en del oppryddingsaksjoner er gjennomført. Også gjerder og piggråd som ligger til forfall, og som i en del tilfeller ikke lengre har noen funksjon, er en utfordring i forhold til kulturlandskapet.

-Gardbrukerne har stort sett gode rutiner for levering av rundballeplast til gjenvinning. I Folldal kan den leveres direkte på Folldal Gjenvinning. Likevel kan det være utfordringer med rundballeplast i forhold til rester som ligger igjen der rundballer har vært lagra, noe plast som fyker avgårde med vind og vær og plast som slites av ved transport og håndtering av rundballene.

2.2 utfordringer for kulturminner og kulturmiljøer

- Folldal har seterdaler av nasjonal verdi. Opprettholdelse av levende seterdaler blir en utfordring.

- Kvotesalg, endring mot større driftsenheter, mere benyttelse av mjølkeroboter mv. gir et press mot færre bruk med aktiv setring. Seterbebyggelse forfaller og setervoller samt utmarka rundt står i fare for å gro igjen der det ikke lenger er drift.

- Større traktorer med maskiner og utstyr, store biler for henting av mjølk, levering av kraftfor etc er en utfordring for veier og bruer inn til seterområdene. Bruer må ha en viss standard og tåle belastningen fra tunge kjøretøy.

- I og med at størsteparten av setrene ligger utenfor verneområdene, ligger det et stort ansvar på kommunen i forhold til å forvalte seterdalene etter plan- og bygningsloven. Folldal vedtok i 2015 en egen «kommunedelplan for seterområder». Plana er både en tiltaksplan i forhold til landbruk og næring i seterområdene, og en plan med utdypende retningslinjer knytta opp mot plan- og bygningsloven. I kommunedelplan seterområder ligger det tiltak som kan være aktuelle for SMIL-midler.

- Landbrukets kulturminner i utmarka herunder måssåbuer, gjeterbuer, kverner, sager, løer, andre utmarksbuer mv. trenger vedlikehold. Oftest har disse bygningene/buene mistet sin plass i driftsopplegget på gardene.

- Folldal har med sitt nedbørsfattige klima hatt tradisjon med vassveiter, som fortsatt er synlige mange plasser.

- Opp gjennom åra har det vært omfattende fornyelse av gardsbebyggelse der mye gamle hus har gått tapt. Det er viktig å ta vare på gjenværende verneverdige bebyggelse og bygningsmiljøer.

- Bygninger og bygningsmiljøer som ikke lenger har like stor nytteverdi i drifta på garden, vil være utsatt for forfall.

2.3 utfordringer for friluftsliv

- Gjengroing av gamle stier og ferdselsårer i seterområder og i jordbrukets kulturlandskap for øvrig. Gjengroing i landskapet gjør at utsikt og opplevelser forringes.
- Det hadde vært ønskelig med noe mere tilbud på salg av opplevelser, servering mv. i seterområdene.

2.4 utfordringer med avrenning til vann

- Tap av næringsstoffer til vann skjer hovedsakelig gjennom erosjon og utvasking av næringsstoffer med nitrogen og fosfor fra jordene.
- Follidal har mye husdyr og en riktig utnyttelse av husdyrgjødsel i forhold til spredningstidspunkt, nedmolding og mengder pr dekar vil bety mye for å begrense avrenning av næringsstoffer til vassdrag.
- Det er gått 25-30 år siden «den store runden» med tetting av gjødsellagre og siloer. Det betyr at endel av de tiltak som ble iverksatt tidlig på 1990 tallet nå vil kunne ha behov for fornying (f.eks gjødselporter).
- Ødelagte hydrotekniske anlegg og manglende grøfting kan svekke plantenes næringsopptak og øke utvasking av næringsstoffene til vann.

2.5. utfordringer med klimautslipp til luft

Jordbruksdrift er opphav til utslipp av klimagassene karbondioksid (CO₂), metan (CH₄) og lystgass (N₂O).

- Bruk og lagring av husdyrgjødsel kan gi utslipp av klimagasser. Brukt på riktig måte er husdyrgjødsel et av bondens viktigste driftsmidler. Den inneholder alle næringsstoffer plantene trenger og virker positivt inn på jordstrukturen.
- Forsumpede områder på jordene gir økte klimagassutslipp både som følge av utslipp av lystgass fra kunstgjødsel og husdyrgjødsel samt CO₂ som følge av redusert utbytte av innsatsvarer.
- Generelt ser man at større driftsenheter, teknologisk utvikling samt mere benyttelse av leiekjøring med entreprenør gir tyngre traktorer og traktorredskap. Tyngre maskiner har større krav til god dreneringstilstand for å unngå skadelig jordpakking. I blant oppstår en «ond sirkel» der tunge maskiner pakker jorda, ødelegger jordas naturlige dreneringsevne og kan forårsake sammentrykking av eksisterende drengrofter, noe som gjør marka enda mere sårbar for kjøreskader neste år.

-Mangelfulle og ødelagte hydrotekniske anlegg kan øke utslipp av klimagasser. Man ser et etterslep på behov for utbedring av skader / reparasjon av hydrotekniske tiltak utført på 1970/80-tallet. En rekke gamle lukninger av bekker og kanaler samt mange åpne kanaler og avskjæringsgrøfter trenger reparasjon eller rensking.

- Dårlig fungerende eller manglende grøftesystemer og endret værtype med mer nedbør gir økt risiko for jordpakking og dermed økt risiko for utslipp av klimagasser (lystgass).

- Økt nedbør om sommeren gir nye dreneringsbehov, der marka tidligere var sjøldrenerende.

- Bruer som ikke lenger tåler belastningen av tunge traktorer med maskinelt utstyr, trenger oppgradering. Når bruer tas ut av drift blir kjøreeavstander lengre, som igjen gir økte klimautslipp.

2.6 utfordringer med jordhelse

-Flere faktorer bidrar til fare for økt jordpakking. Traktor og redskap blir større og tyngre. Det er mere entreprenørkjøring på spredning av husdyrgjødsel og innhøsting, med effektive men også store og tunge maskiner. Mangelfulle eller underdimensjonerte hydrotekniske tiltak kan medføre blaute jorder som tåler tunge maskiner dårligere.

-Økt nedbør eller grøfter som ikke fungerer kan gi forsumping som svekker mikrobiologisk liv jorda.

2.7 utfordringer for opprettholdelsen av utmarksbeitet spesielt

Utmarksbeitinga i Folldal er omfattende. Det beites med sau, geit, storfe og hest. Beregninger fra beitebruksplan for Folldal 2018-2022 viser at husdyra årlig høster 2,134 million forenheter fra utmarka, herav høster sauene cirka 88,6%, geita cirka 1,8%, storfe cirka 9,1% og hest cirka 0,5%.

Selv om sauene dominerer i antall beitedyr og opptak av forenheter, er mangfoldet ved de ulike husdyrslag også viktig. Hvert enkelt husdyrslag har sin måte å beite på, og påvirker kulturlandskap og vegetasjon på ulik måte. Geita står her i en særstilling gjennom evnen til å beite ned kratt.

Lokale utfordringer i forhold til beitebruken i utmarka er:

- Rovdyrproblematikken påvirker muligheten for å utnytte utmarksbeitet. Alle de fem store rovdyrtartene jerv, kongeørn, gaupe, streifende ulv og streifende hannbjørner forekommer. Jerven har siden slutten av 1990 tallet vært en dominerende skadegjører. Jervens skader er i all hovedsak avgrenset til sau og typisk ved jerveskader er store lammetap. Enkelte beitelag har på det meste hatt opp mot 30 % lammetap. De siste årene er tapene blitt betydelig lavere, og siste 4 åra (2015-2018) er gjennomsnittlig lammetap i organisert beitebruk ca 6,5 %.

- Både i seterområder og i bygda for øvrig er det til dels stort behov for vedlikehold av gjerder. Med færre gardar som driver egen drift – flere passive brukere – er vedlikehold av gjerder noe som ofte blir nedprioritert. Dårlige gjerder er en risiko for beitedyra, og verken eier av dyr eller grunneier ønsker at beitedyr skal komme inn på dyrka mark.

- Viktig å opprettholde og videreutvikle aktive beitelag med medlemmer som samarbeider om

tilsyn, sanking og fysiske anlegg som sperregjerder, sanketrøer etc. Hovedkjernen i beitelaga er sauebrukerne, men det er også viktig å trekke inn brukere som beiter med øvrige husdyrslag.

-Ny teknologi som kan lette arbeidet har blitt utviklet og er under utvikling. Eksempler er bl.a

- Elektriske sperregjerder med lave enhetskostnader pr meter gjerde som har gitt mulighet for å anlegge sperregjerder over lange strekninger til akseptabel kostnad. Det er fortsatt strekninger hvor sperregjerder mot veier med stor trafikk og grender/tettbebyggelse vil kunne være aktuelt.
- «Radiobjeller» som sender informasjon via f.eks satellitt - som bl.a «Find my» , sender dyras posisjon 1-2 ganger i døgnet. GPS utstyr letter arbeidet med å koordinatfeste funn av kadaver mv. Radiobjellene har etter hvert fått bra funksjonalitet. Utfordringen er enhetskostnaden med innkjøp og drift, som fortsatt er for høy for å benyttes på alle sau og lam uten meget tung tilskuddsfinansiering. For storfe er nok kostnaden mere konkurransedyktig i og med at storfeet går mere i flokk og at det er færre individ som trenger å gå med radiobjelle.
- Droner for å lette tilsyn og finne dyr under sanking har de siste årene blitt mer aktuelt.
- »Nofence» – GPS baserte virtuelle gjerder for husdyr har kommet på markedet.

-Folldal har et oppdelt eierskap i forhold til skog og utmark med smale teiger og mange hjemmelshavere (Statskog er et unntak). Samordning og innhenting av tillatelser fra grunneiere blir derfor ofte en omfattende oppgave når fysiske installasjoner i utmarka skal prosjekteres.

- Kartlegging av beitearealene i Folldal for å finne kvaliteten på flere av utmarksbeitene. I 2018 ble det slutført vegetasjonskartlegging av beiteområdene for Marsjødrifta og Elgvasshøa. Disse ble valgt ut som representative for henholdsvis et rikt beiteområde på det næringsrike trondheimsfeltet nord i kommunen og et mer næringsfattig beiteområde på Rondane sparagmitten.

Disse kartleggingene gir en viss overføringsverdi i forhold til andre beiteområder med tilsvarende berggrunn, men det er likevel ønskelig med kartlegging av flere beiteområder. Dette ligger inne som tiltak i kommunens beitebruksplan 2018-2022.

3. MÅLSETTING, PRIORITERING OG TILTAK

Miljøutfordringer som er prioritert i RMP skal gjenspeiles i kommunens prioriteringer. Vi setter her fokus på mål, prioriteringer og tiltak for de utfordringer vi ser som størst i vår kommune. Det skal legges vekt på tiltak som har konkret miljøeffekt.

En føring fra både NMP og RMP har vært å øke innsatsen på klimaområdet med utslipp av klimagasser og avrenning til vann. For vår kommune og region med mye husdyr vil tiltak som går på setring og seterområder, utmarksbeiting og gjengroing være viktige innsatsområder i tillegg til klimatiltak.

Målsettinger og prioriteringer av tiltak i tiltaksstrategiene vil være retningsgivende og førende for tildeling av SMIL midler.

Likevel kan det dukke opp prosjekter som ikke spesifikt er nevnt i tiltaksstrategiene - som er aktuelle å støtte med SMIL, fordi de ligger innenfor rammen av de sentrale forskrifter og rundskriv for ordningen.

3.1 Målsetting og prioriteringer innen kulturlandskap og biologisk mangfold

Mål: *Opprettholde et levende kulturlandskap i Folldal. Hindre gjengroing av beiteområder i inn- og utmark og ivareta biologisk mangfold. Det skal tas utgangspunkt i de verdier som er unike for kulturlandskapet i Folldal og de driftsformer som tradisjonelt har vært typiske for området.*

Det skal prioriteres å øke omfanget av utmarksbeitet i Folldal. Med omfanget menes antallet føreheter som høstes i utmarka av sau, storfe, geit og hest. Antallet føreheter som høstes påvirkes både av dyretall og lengde på beitesesongen.

Prioriterte tiltak:

- Gjennomføring av vegetasjonskartlegging i utvalgte områder.
- Istandsetting og rydding av biologisk verdifulle arealer i jordbruket, slik som f.eks slåttemark, slåttemyr og naturbeitemark.
- Istandsetting og rydding av helt eller delvis gjengrodde innmarksbeiter og gamle potettrøer.
- Bekjemping av blåleddved i jordbrukets kulturlandskap.
- Aktiviteter som demonstrerer gamle driftsformer. Eksempel på type aktiviteter vil kunne være hesjing, ljåslått, bruk av hesteredskap, gamle håndverk, seter dager. Lista er ikke uttømmende.
- Fjerning av piggtråd som ligger til nedfalls kan støttes med tilskudd på inntil kr 15 pr meter. Maksimalt beløp pr sak kr 10.000. Ordningen gjelder piggtråd i gjerder der enten gjerdet ikke lengre har en funksjon eller der gjerdet etter fjerning av piggtråden fortsatt vil fungere etter hensikten. Det skal ikke gis tilskudd til prosjekter som fjerner eller svekker gjerder der det er gjerdeplikt mot utmark.
- Innkjøp av plastpresse for å unngå rester av rundballeplast i kulturlandskapet.

3.2 Målsetting og prioriteringer innen kulturminner og kulturmiljøer

Mål: Ta vare på verneverdige bygninger, kulturminner og kulturmiljøer i jordbrukets kulturlandskap, med spesielt fokus på seterområdene. Opprettholde levende setermiljøer i seterdalene med aktiv setring med dyr og folk i kulturlandskapet.

Tiltak innenfor restaurering og bevaring av seterbebyggelsen i seterområdene og tiltak for å opprettholde aktiv seterdrift med mjølkeleveranse skal gis høy prioritet. Tiltak som støtter opp om aktuelle tiltak i kommunedelplan for seterområder og beitebruksplan skal gis prioritet.

Prioriterte tiltak:

- Restaurering av seterbebyggelsen i seterområdene.
- Investering i restaurering, nybygg og nødvendig I-mek der formålet er å opprettholde eller gjenoppta aktiv seterdrift med mjølkeproduksjon.
- Istandsetting og rydding av setervoller som helt eller delvis er grodd igjen: Det skal settes

vilkår om at inngjerding med gjerde av varig karakter skal være på plass. Men arbeid og kostnad med gjerde er ikke berettiga SMIL tilskudd.

- Restaurering, bevaring eller kartlegging av jordbrukets kulturminner i utmarka, herunder vassveiter, måssåbuer, utmarksbuer med andre formål, kverner, sager, løer, jernvinneplasser, kull- og tjæremiler mv.

- Restaurering av gjenværende verneverdige bygninger i gardsbebyggelsen, med hovedvekt på blant annet "gruvebruka" og bygninger typiske for Follidal. Bygninger som dokumenterer brytning mellom byggeskikk fra Østerdalen og Gudbrandsdalen er noe av det typiske.

- Restaurere, registrere og rydde gamle ferdselsårer så som gamle veitraseer, gamle bruer, mv.

- Restaurere steingjerder.

- Støtte bru-prosjekter som er nødvendige for å videreføre seterbruken. Kan støttes med inntil kr 50.000,- i SMIL pr bru.

-Tilrettelegging for vad kjørbare med traktor over bekker og elver, der vadet kan gi forbedra adkomst med traktor til dyrka jord eller seterbebyggelse.

3.3 Målsetting og prioriteringer innen friluftsliv

Mål: *Legge til rette for større tilgjengelighet og opplevelser i jordbrukets kulturlandskap.*

Tiltak som øker muligheten for rekreasjon og friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap gjennom å legge til rette for ferdsel til fots, holde verdifulle områder åpne eller opplevelser skal gis prioritet. F.eks etablering av sammenhengende sti- og turveinett i tilknytning til veier i jordbrukslandskapet.

Prioriterte tiltak:

- Etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av stier og turveier i jordbruks- og seterområder. Sikre tilgjengelighet til kulturminner og kulturmiljøer.

- Enkel informasjon og merking av ferdselsårer.

3.4 Kriterier som vektlegges for tiltak innen kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer og friluftsliv

Tiltakets måloppnåelse innenfor gitte kriterier bør være styrende for hvilke tiltak som gis tilskudd.

Tiltakets måloppnåelse bør også være styrende for hvor høy prosentsats som benyttes på tilskudd.

1) Graden av kulturlandskapsmessig verdi i henhold til kategorier nevnt over.

2) Fellestiltak (der det ligger til rette for det) prioriteres framfor enkelttiltak.

3) Tiltakets allmenntilrette skal vektlegges.

4) Seterområdene skal gis høy prioritet.

5) Bygninger eller andre anlegg der det foreligger konkret målsetting om at bygningen

etter restaurering skal nyttes i forbindelse med aktiv setring eller tilsyn med dyr på utmarksbeite skal gis høy prioritet og høy grad av prosentsats tilskudd.

6) Ved restaurering av bygninger er det den delen av prosjektet som tilfører kulturlandskapsverdien som skal inngå i kostnadsgrunnlaget for tilskudd. Kostnad med innvendig restaurering eller standardheving skal da ikke tas med i kostnadsgrunnlaget, såfremt ikke formålet bidrar til å fremme verdier i kulturlandskapet. For bygninger med funksjon som formidler kulturlandskapsverdier, driftsbygninger som har en sentral plass i driftsopplegg for aktiv setring eller beitebruk i utmarka, eller bygninger der den innvendige funksjon bidrar til å fremme kulturlandskapet på annen måte, kan hele eller deler av innvendig kostnad tas med som grunnlag for tilskudd. Innvendig restaurering eller oppgradering av seterstuer kan tas med i kostnadsgrunnlaget når den nyttes for aktiv setring. For formål bolig eller fritidsbolig skal ikke innvendig restaurering inngå i kostnadsgrunnlaget.

7) Ved tilnærmet like søknader skal aktive gardbrukere prioriteres.

8) Kurs og opplæring i samsvar med målsetting og i henhold til kriteriene for prioritering kan støttes.

3.5 Målsetting og prioriteringer innen jordhelse, forurensning og klima

- Jord og jordhelse
- Avrenning til vann
- Klimagassutslipp til luft

Mål: *Bidra med informasjon, veiledning og finansiering med formål å*

- Redusere avrenningen av fosfor og nitrogen fra jordbruket i Folldal.
- Redusere jordbrukets utslipp av klimagasser som lystgass, metan og karbondioksid.
- Sikre en jordtilstand uten forsumping, som gir mest mulig effektiv utnyttelse av innsatsvarer som husdyrgjødsel, kunstgjødsel og diesel.
- Begrense skadelig jordpakking.

Tiltak innenfor følgende områder skal gis prioritet:

- a) Fjerne punktutslipp fra gjødsellager og siloer.
- b) Mest mulig riktig bruk av husdyrgjødsel, i forhold til spredningstidspunkt og mengde pr dekar.
- c) Hindre erosjon og utvasking ved å drenere vekk overflate vann. Folldal er i nedbørsfattig sone men der mye dyrka mark har stort nedbørsfelt nedover dalsidene.
- d) Hindre forsumping av jordbruksarealer. Forsumping av dyrka mark gir økte utslipp av lystgass og redusert utbytte av innsatsvarer, begge deler er negativt for utslipp av klimagasser.

Virkemidler overfor disse målsettingene finnes blant annet i forskrifter som gir retningslinjer for hva som er lovlige driftsformer, tilskuddsordninger i RMP og statlig tilskudd til drenering av jordbruksjord.

SMIL-midler kan gå til hydrotekniske tiltak, men da først og fremst til utbedring av skader på eksisterende anlegg, utover vanlig vedlikehold, for å redusere erosjon og avrenning av jord og næringsstoffer. Dette kan eksempelvis være reparasjon av ødelagte kummer og rørutløp, sikringstiltak, reparasjon av enkelte avskjæringsgrøfter og lignende.

Prioriterte tiltak:

- Dekke over eksisterende gjødsellager for å dempe utslipp av klimagasser. Det er et krav for tilskudd at det nyttes en løsning av varig karakter tilpasset det aktuelle lageret.
- Eksterne gjødsellager eller satellittlager, med formål å redusere tap av næringsstoffer til vann og redusere klimagassutslipp fra husdyrgjødsel. Transportable satellittkummer og containere til formålet er inkludert. Kan støttes med inntil kr 100.000,- i SMIL-midler.

-Tilrettelegging for spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange, med fast ledning over bekk eller elv eller gjennomslag for slange under vei.

-Tiltak med formål redusert avrenning og utvasking fra lagringsplasser for kompostering av talle.

Eksempel på tiltak kan være skjerming av tallehaugen mot smeltevann og annet overflatevann med jordvoll oppstrøms lagringsplassen, eller annen terrengbearbeiding.

-Innkjøp av plastpresse for rundballefolie.

- Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg for å redusere risiko for erosjon og avrenning av næringsstoffer. Behov for utbedring kan skyldes både skader på anlegget og underdimensjonering pga klimaendringer mv. For eksempel:

- ✓ Rensking av eksisterende avskjæringsgrøfter / kanaler hvor det ikke er aktuelt med statlig dreneringstilskudd.
- ✓ Nye avskjæringsgrøfter i den grad dette ikke er en del av ordinært større dreneringsarbeid (større dreneringsarbeid – statlig tilskuddsordning)
- ✓ Gjenåpning av bekkelukkinger - innebærer graving av åpen kanal til erstatning for eksisterende lukka bekk eller avløp, fortrinnsvis av anlegg som må utbedres.
- ✓ Reparasjon av bekkelukkinger/lukka rør utført tidligere kan støttes. Det støttes ikke nye lukkinger av bekker eller kanaler, da dette ikke gir noen forurensningsgevinst i forhold til åpne kanaler.
- ✓ Steinsetting av erosjonsutsatte strekninger på kanaler eller avskjæringsgrøfter.
- ✓ Reparasjon av ødelagte kummer, rørtløp, erosjonssikring av elve- og bekkekanter, flomdempende tiltak mfl. er andre eksempler.

- Bruer som må rehabiliteres og der omkjøring uten bru gir vesentlig lengre kjøreavstand for transport av avling og husdyrgjødsel kan støttes med inntil kr 50.000,- i SMIL-midler. Dette begrunnes med at økt kjøreavstand gir økt dieselforbruk og dermed større utslipp av CO2.

- Fangdammer for å fange opp og hindre at erodert jord og næringsstoffer kommer ut i vassdrag. Fangdammer for å rense grøftevann før utløp i sårbare resipienter.

3.6 Kriterier som vektlegges for tiltak innen jordhelse, klima og forurensning

1) Tiltakets forurensningsbegrensende effekt. Med forurensningsbegrensende effekt forstås både redusert avrenning av næringsstoffer til vassdrag og redusert utslipp av klimagasser til luft.

2) Tidspunkt for behandling. Maskinentreprenører aktuelle for å gjøre jobben med hydrotekniske tiltak har vært mangelvare, og gardbrukeren må gjøre jobben når en ledig entreprenør dukker opp, og har ikke mulighet for å vente på en årlig søknadsfrist neste år. Ordningene for hydrotekniske tiltak med avskjæringsgrøfter og åpne kanaler der tilskuddet ikke overstiger kr 10.000,- kan det søkes etter at tiltaket er gjennomført.

3.7 Målsetting og prioriteringer innen planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Mål: Legge forholdene til rette for større helhetlige miljøprosjekter over større områder, f.eks knyttet til et vassdrag eller grend. Dette skal være prosjekter for å ivareta og utvikle miljøverdier på en helhetlig måte. Slike prosjekter skal resultere i en plan for gjennomføring av konkrete kulturlandskaps- og forurensningstiltak.

Slike prosjekter, ofte med flere aktører, er gjerne administrativt krevende å få i gang, og det kan derfor være behov for å gi starthjelp i form av SMIL-midler.

Prioritering:

Alle tiltak som faller innenfor rammen av forskriften og prioriterte områder innenfor kulturlandskapstiltak og forurensning/ klima i tiltaksstrategiene kan støttes.

3.8 Målsetting for utmarksbeite

Målsetting og prioritering (beitebruksplan for Folldal 2018-2022):

Beitebruken og beitetrykket i utmarka skal økes i forhold til dagens nivå. Dette skal gjøres gjennom at det tilstrebes:

- Godt fungerende beitelag
- Benyttelse av ny teknologi og tekniske installasjoner der dette gagnar beitebruken og beitebrukeren
- Allsidig beitetrykk der storfe, hest og geit benytter utmarksbeiting i tillegg til sauen.

- Rovviltsituasjonen skal ikke føre til avvikling av beitebruken i utmarka. Tapsomfanget må ligge på et nivå som gjør det mulig med fortsatt beitebruk. Erstatningsordningen må kompensere for tapa på utmarksbeite.

Aktuelle virkemidler for tiltak som gjelder utmarksbeite / opprettholdelse av utmarksbeite, er først og fremst ordningen med «tilskudd til tiltak i beiteområder». Fra og med 2020 er det kommunen som overtar forvaltningsansvaret for denne tilskuddsordningen. SMIL-midler skal ikke finansiere de samme investeringene som tilskudd til tiltak i beiteområder.

4.RETNINGSLINJER FOR SØKNADSBEHANDLING

Tilskudd til SMIL-prosjekter handler om å gjennomføre miljøtiltak utover det som forventes av vanlig jordbruksdrift. Formålet med SMIL er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket.

Meldefrist: Kommunen har frist 15. januar hvert år med å sende inn budsjett over behov for tilskuddsmidler for kommende år. Det er særlig viktig at ekstra kostnadskrevende tiltak blir varslet til kommunen innen denne fristen.

Søknadsfrister:

-15. mai hvert år
-For hydrotekniske tiltak med avskjæringsgrøfter og åpne kanaler der tilskuddet ikke overstiger kr 10.000 kan det søkes etter at tiltaket er gjennomført. Det gjennomføres løpende saksbehandling gjennom året, og siste søknadsfrist er 1. oktober.

Krav til søknad:

Det søkes elektronisk via altinn, og søknadsskjema for SMIL-ordningen finner du på Landbruksdirektoratets nettside: www.landbruksdirektoratet.no,

Aktuelle vedlegg vil være:

Bilder der nåsituasjonen vises.

Detaljert kostnadsoverslag av tiltaket skal foreligge enten på skjemaet eller på eget vedlegg. Det skal legges ved kart som stedfester tiltaket. Kulturminner, områder viktige for biologisk mangfold, arealer med risiko for tap av jord og næringsstoffer og andre forhold av miljømessig betydning skal være kartfestet og beskrevet.

For fellestiltak eller tiltak som berører grunneierinteresser fra andre enn søker, skal nødvendige avtaler for gjennomføring av tiltaket foreligge.

Gjødslingsplan for årets vekstsesong

For bygningsprosjekter; tegninger i målestokk i henhold til kvalitet som kreves for byggesaksbehandling.

Vilkår:

Det kan i vedtak settes vilkår i samsvar med tiltaksstrategienes formål.

Det gis normalt ikke tilskudd til prosjekt/tiltak som allerede er påbegynt eller utført. Unntak her er enkelte hydrotekniske tiltak (se under «søknadsfrister» lenger opp).

Satser for tilskudd: Skal settes i henhold til tiltakets måloppnåelse. Maksimalt satser er:

For kulturlandskapstiltak:

Inntil 50 % av godkjent kostnad.

For forurensningstiltak:

Inntil 50 % av godkjent kostnad.

For planleggings- og tilretteleggingsprosjekter:

Inntil 70 % av godkjent kostnad

Arbeidsfrist: Normalt settes det 3 års frist for gjennomføring. Kommunen kan etter søknad forlenge gjennomføringsfristen, men ikke ut over 5 år fra tilskuddet ble innvilget.

Det kan foretas delutbetaling i henhold til framdrift inntil 75 % av innvilget tilskudd. Det foretas ikke delutbetaling for tilskuddsbeløp under kr 10.000.

Sluttutbetaling av tilskudd: Før sluttutbetaling gjennomføres det vanligvis en befarings- og kontrollbesøk av kommunen. Det kreves at tiltaket er 100 % slutført før sluttutbetaling, og det skal fremlegges sluttregnskap signert av søker. For tiltak med annet innhold enn fysiske investeringer (f.eks formidlingstiltak, kurs, opplæring), kreves skriftlig sluttrapport med beskrivelse av gjennomførte tiltak signert av søker.

5.SAMMENSTILLING PRIORITERTE TILTAK

Kulturlandskap og biologisk mangfold
<p>Prioriterte tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gjennomføring av vegetasjonskartlegging i utvalgte områder. • Istandsetting og rydding av biologisk verdifulle arealer i jordbruket, slik som f.eks slåtteåker, slåtteåker og naturbeitemark. • Istandsetting og rydding av helt eller delvis gjengrodde innmarksbeiter og gamle potettrær. • Bekjemping av blåleddved i jordbrukets kulturlandskap. • Aktiviteter som demonstrerer gamle driftsformer. Eksempel på type aktiviteter vil kunne være hesjing, ljåslått, bruk av hesteredskap, gamle håndverk, seter dager. Lista er ikke uttømmende. • Fjerning av piggtråd som ligger til nedfalls kan støttes med tilskudd på inntil kr 15 pr meter. Maksimalt beløp pr sak kr 10.000. Ordningen gjelder piggtråd i gjerder der enten gjerdet ikke lengre har en funksjon eller der gjerdet etter fjerning av piggtråden fortsatt vil fungere etter hensikten. Det skal ikke gis tilskudd til prosjekter som fjerner eller svekker gjerder der det er gjerdeplikt mot utmark. • Innkjøp av plastpresse for å unngå rester av rundballeplast i kulturlandskapet.

Kulturminner og kulturmiljøer

Prioriterte tiltak:

- Restaurering av seterbebyggelsen i seterområdene.
- Investering i restaurering, nybygg og nødvendig I-mek der formålet er å opprettholde eller gjenoppta aktiv seterdrift med mjølkeproduksjon.
- Istandsetting og rydding av setervoller som helt eller delvis er grodd igjen. Det skal settes vilkår om at inngjerding med gjerde av varig karakter skal være på plass. Men arbeid og kostnad med gjerde er ikke berettiga SMIL tilskudd
- Restaurering, bevaring eller kartlegging av jordbrukets kulturminner i utmarka, herunder vassveiter, måssåbuer, utmarksbuer med andre formål, kverner, sager, løer, jernvinneplasser, kull- og tjæremiler mv.
- Restaurering av gjenværende verneverdige bygninger i gardsbebyggelsen, med hovedvekt på blant annet «gruvebruka» og bygninger typiske for Følldal. Bygninger som dokumenterer brytning mellom byggeskikk fra Østerdalen og Gudbrandsdalen er noe av det typiske.
- Restaurere, registrere og rydde gamle ferdselsårer så som gamle veitraseer, gamle bruer, mv.
- Restaurere steingjerder.
- Støtte bru-prosjekter som er nødvendige for å videreføre seterbruken. Kan støttes med inntil kr 50.000,- i SMIL pr bru.
- Tilrettelegging for vad kjørbare med traktor over bekker og elver, der vadet kan gi forbedra adkomst med traktor til dyrka jord eller seterbebyggelse.
-

Friluftsliv

Prioriterte tiltak:

- Etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av stier og turveier i jordbruks- og seterområder. Sikre tilgjengelighet til kulturminner og kulturmiljøer.
- Enkel informasjon og merking av ferdselsårer

Jord og jordhelse, avrenning til vann, klimagassutslipp til luft

Prioriterte tiltak:

- Dekke over eksisterende gjødsellager for å dempe utslipp av klimagasser. Det er et krav for tilskudd at det nyttes en løsning av varig karakter tilpasset det aktuelle lageret.
- Eksterne gjødsellager eller satellittlager, med formål å redusere tap av næringsstoffer til vann og redusere klimagassutslipp fra husdyrgjødsel.

Transportable satellittkummer og containere til formålet er inkludert. Kan støttes med inntil kr 100.000,- i SMIL-midler.

- Tilrettelegging for spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange, med tilrettelegging for strekking av slange over bekk eller elv eller gjennomslag for slange under vei.
- Tiltak med formål redusert avrenning og utvasking fra lagringsplasser for kompostering av talle. Eksempel på tiltak kan være skjerming av tallehaugen mot smeltevann og annet overflatevann med jordvoll oppstrøms lagringsplassen, eller annen terrengbearbeiding.
- Innkjøp av plastpresse for rundballefolie.
- Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg for å redusere risiko for erosjon og avrenning av næringsstoffer. Behov for utbedring kan skyldes både skader på anlegget og underdimensjonering pga klimaendringer mv. For eksempel:
 - ✓ Rensking av eksisterende avskjæringsgrøfter / kanaler hvor det ikke er aktuelt med statlig dreneringstilskudd.
 - ✓ Nye avskjæringsgrøfter i den grad dette ikke er en del av ordinært større dreneringsarbeid (større dreneringsarbeid – statlig tilskuddsordning)
 - ✓ Gjenåpning av bekkelukkinger - innebærer graving av åpen kanal til erstatning for eksisterende lukka bekk eller avløp, fortrinnsvis av anlegg som må utbedres.
 - ✓ Reparasjon av bekkelukkinger/lukka rør utført tidligere kan støttes. Det støttes ikke nye lukkinger av bekker eller kanaler, da dette ikke gir noen forurensningsgevinst i forhold til åpne kanaler.
 - ✓ Steinsetting av erosjonsutsatte strekninger på kanaler eller avskjæringsgrøfter.
 - ✓ Reparasjon av ødelagte kummer, rørutløp, erosjonssikring av elve- og bekkekanter, flomdempende tiltak mfl. er andre eksempler.
- Bruer som må rehabiliteres og der omkjøring uten bru gir vesentlig lengre kjøreavstand for transport av avling og husdyrgjødsel kan støttes med inntil kr 50.000,- i SMIL-midler. Dette begrunnes med at økt kjøreavstand gir økt dieselforbruk og dermed større utslipp av CO₂.
- Fangdammer for å fange opp og hindre at erodert jord og næringsstoffer kommer ut i vassdrag. Fangdammer for å rense grøftevann før utløp i sårbare resipienter.

Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Prioriterte tiltak:

- Alle tiltak som faller innenfor rammen av forskriften og prioriterte områder innenfor kulturlandskapstiltak og forurensning/ klima i tiltaksstrategiene kan støttes.

